

lit : grra : buru : pisi : frir : osurar : ont : mag sins. Jfr också Sö 101. Där man icke har kunnat göra bro för den dödes själ, fick resandet av minnesmärket göra samma tjänst. Närmast U 896 komma U 312 lit : kiara : mirki : fr sial : iufurfast : stiubu : sin och U 496 lit : kera : merki : pisun : fir sial ikifatar : auk kulifs. U 489 är liksom U 896 ristad av Öpir.

Med orden 26—32 **sun + sain** slutar den första satsen, den egentliga minnesinskriften. Därefter följer ett tillägg 33—52 **taupr + fita + fapum + itai + ma ...**, utan predikatsverb; även prepositionen *i* är utelämnad. Förmodligen har utrymmet varit trångt, och ristaren har tvingats till begränsningar. Om det egendomliga bruket av **f** för *hv* och *v* i **fita + fapum** se E. Brate i *Runverser* (ATS 10:1), s. 246 n. 1 och i *ANF* 18 (1902), s. 139. Om uttrycket *dauðr i hvitaváðum*, som är känt från flera runinskrifter, se U 243.

De sista runorna i huvudslingan äro skadade, och någon säker tolkning är icke möjlig. Men de bevarade resterna synas icke göra en komplettering i **ta[n] + ma[rku]** »i Danmark» osannolik. Jfr U 699 **han : uarp taupr + a tanmarku + i huita + uapum**.

Innanför den vänstra runslingan, nedanför korset, har ristaren signerat sitt verk: 53—64 **rip runar ubir**. Det var i detta fall onekligen påkallat, ty man skulle annars näppeligen ha kommit på den tanken att attribuera denna ristning till Öpir. Uttrycket *Reð runar Öpir* förekommer på ännu en runsten i samma trakt, funnen i Uppsala 1940 (*Fornvännen* 1943, s. 313). Verbet isl. fsv. *raða* betyder bl. a. 'planlägga, ombesörja, förbereda, bestyra, sörja för'. Huruvida uttrycket *reð runar* här innebär, att Öpirs verksamhet har begränsat sig till själva runorna, under det att han icke har något att göra med ornamentiken och icke heller själv har utfört huggningen, är svårt att avgöra. Det är att märka, att varken U 896 eller den nyssnämnda Uppsala-stenen är utförd i något av Öpirs välkända manér; ej heller tycks själva ristningstekniken bära vittne om hans arbete. Jfr uttrycket *reð gærva mærki* U 838, **suin + rip þta** U 913 och **ihulfastr + rep + in ubir** L 193 Vaksala kyrka.

897. Norby, Bondkyrka sn.

Pl. 165, 166.

Litteratur: B 433, L 122, D 1:167. J. Bureus, Fa 6 s. 88 n:r 203 (Bureus' egen uppteckning), Fa 10:2 n:r 19, Fa 5 n:r 24, Fa 1 s. 8, Monumenta Sveo-Gothica hactenus exsculpta (1624), n:r 22; Ransakningarna 1667—84; J. Peringskiöld, Monumenta Ullerakerensia (1719), s. 328; P. Dijkman, Historiske Anmärkningar (1723), s. 73; O. Celsius, Svenska runstenar (Fm 60) 1, s. 38; N. R. Broeman, Sagan om Ingvar Widtfarne (1762), s. 192; R. Dybeck, Reseberättelse 1863 (ATA); O. v. Friesen, Runstensundersökningar i Upsala län 1898 (hs i ATA), Anteckningar (UUB); E. Brate, Svenska runristare (1925), s. 119; Fornminnesinventering i Bondkyrka sn 1937—38 (hs i ATA).

Äldre avbildningar: Bureus, träsnitt 1624 (i Monumenta Sveo-Gothica, Fa 10:1 och Fa 5); J. Leitz och J. Hadorph, träsnitt (i Peringskiöld a. a. och B 433); Dybeck (D 1:167); v. Friesen foto (ATA, UUB).

Runristningen i en mot V sluttande, kupig berghäll 35 m. NNV om mangårdsbyggnaden i N. Norby, i slutningen ned mot Hågaåns dalgång.

Ristningen var känd redan av Bureus, som undersökt inskriften »17 Aug. 1621 a meridie». Läget anges sålunda: »Widh Norby i Bondekyrkesokn vidh Vpsala Vthi en Berghhell» (Fa 10:2), »Noreby i Bondekyrkia S.» (Fa 6), »Widh Norby i Bärget» (Mon. Sueo-Goth.), »Norby Runahäll» (Fa 5). Någon teckning av Bureus finnes icke bevarad, men väl ett träsnitt. — *Ransakningarna* (1672): »Nohrby. finnes två steenar påskrifne». Peringskiöld: »Norby andra Runehäll» (B 433 och L 122: »Norby»). Magnus Celsius d. y. har granskat inskriften den 22 april 1725, och fadern Olaus Celsius ett par dagar senare (24 april). — R. Dybeck omnämner de båda ristningarna vid Norby i sin reseberättelse 1863: »Nordvest från och nära Norby äro två i fasta berghällar inhuggna runskrifter.» D 1:167: »å en jordfast klippta norr om och helt nära Norbys uthus». — Beskriv-

Fig. 414. U 897. Norby, Bondkyrka sn.
Efter träsnitt av Bureus.

Fig. 415. U 897. Norby, Bondkyrka sn. Efter B 433.

ningen till Geologiska kartbladet »Upsala» (1869): »Runristning i fast berg vid Norby i Bondkyrka socken på två ställen».

Grå granit. Hällens övre del är nästan plan, men ungefär från mitten av ristningen sluttar hällen i en skarp båge nedåt. Ristningens höjd 1,65 m., bredd 0,68 m. Ytan är ganska slät och lämpad för ristning. Såväl runor som ornamentik äro djupt huggna och överallt tydliga.

Inskrift:

sihuiþr sun · kilauhar · raisti · runar · iftir · rahnlfī · sueru sina

5 10 15 20 25 30 35 40 45 50

Sigviðr, sun Gillaugar, raisti runar æftir Ragnælfi, sværu sina.

»Sigvid, Gillögs son, reste (!) runorna efter Ragnälv, sin svärmoder.»

Till läsningen: Intet sk vid inskriftens början och slut; ej heller efter 7 r och 47 u. 11 k är icke stunget; icke heller 12, 30, 39 i. Alla runorna i de tre namnen äro fullt tydliga. Även 43—47 **sueru** är fullt klart; 45 **e** är tydligt stunget med en djup prick. Inskriftens alla r-runor äro illa formade.

Bureus' läsning av inskriften i F a 6 är alldeles riktig; 46 r är emellertid tillagt över raden, och för r. 45 tvekar han mellan **e** och **a**. Träsnittet har fått den felaktiga formen 43—47 **sunu**. Den renskrivna samlingen F a 5 (»Sveorum runæ») har **suaru** och uppfattar det alldeles riktigt som en form av *sværa* 'svärmoder': »Sigvidus filius Kilaugi erexit Runas Ragnilfæ socrui suæ». —

På träsnittet B 433, signerat av J. Hadorph och J. Leitz, saknas det första namnet 1—7 **sihuiþr**, tydligen på grund av förbiseende. Peringskiöld anmärker: »**sihuiþr** första namnet, inristat på Drakehalsen, hafwer vår Ritare J. L. af förseende vtelemnad, som doch tydeligen finnes vti Runohällen, then iag yttermera besedt.» 43—47 **sueru**. — v. Friesen: »Drakslingan inhuggen med i allmänhet kraftigare drag än runorna. Huvudets konturer dock något otydliga på grund af att stenen här vittrat.»

Inskriften är egendomlig i ett par avseenden. Det står verkligen **raisti** + **runar** 'reste runorna' i stället för **risti** + **runar**. Ristaren har uppenbarligen sammanblandat de båda vanliga uttrycken 'resa sten' och 'rista runor'. **raisti** får väl närmast betraktas som ett stavfel i stället för **risti**, som givetvis är avsett. Den man, som har låtit rista runorna, nämner endast två kvinnor, sin mor och sin svärmor. Han betecknar sig som Gillögs son och har gjort minnesmärket efter Ragnälv, sin hustrus mor. Ordet *sværa*, f. 'svärmoder' förekommer i ännu en uppländsk inskrift, U 914. Om det motsvarande maskulina ordet *sværr*, m. 'svärfader' se U 774.

Mansnamnet *Sigviðr* är under vikingatiden rätt vanligt; se Sö 276. I Uppland förekommer det U 58, 75, 309, 333, 352, 485, 595, 615, 623, 684, L 184 Gamla Uppsala kyrka, L 186 Gamla Uppsala prästgård, L 214 Billinge, Danmarks sn, L 229 Lena kyrka, L 302 Funbo bro. Under medeltiden är det vanligt. Det har i nyare tid utvecklats till *Seved*. — Även *Gillaug* är ett vanligt namn; se Sö 205. — Om *Ragnälv* se U 69.

898. Norby, Bondkyrka sn.

Pl. 165, 166.

Litteratur: B 432, L 121, D 1:166. Ransakningarna 1667—84; J. Peringskiöld, *Monumenta Ullerakerensia* (1719), s. 327; O. Celsius, *Svenska runstenar* (Fm 60) 1, s. 37, *Acta Literaria Sveciæ* 3 (1730), s. 89; N. R. Brocman, *Sagan om Ingvar Widtfarne* (1762), s. 155 f.; R. Dybeck, *Reseberättelse* 1863 (ATA); O. v. Friesen, *Runstensundersökningar i Upsala län* 1898 (hs i ATA), *Anteckningar* (ATA); E. Brate, *Skansens runstenar* (i: *Meddelanden från Nordiska museet*, 1897), s. 10, *Svenska runristare* (1925), s. 103; O. Montelius i *Fornvännen* 1914, s. 88 f.; S. H. Adlersparre i *Personhistorisk tidskrift* 18 (1916), s. 5; *Fornminnesinventering i Bondkyrka sn* 1937—38 (hs i ATA).

Äldre avbildningar: J. Leitz och J. Hadorph, träsnitt (i Peringskiöld a. a. och B 432); Dybeck (D 1:166); v. Friesen foto (ATA, UUB).

Runristningen finnes på en fast berghäll i den s. k. tomten, 115 m. N om N. Norby man-gårdsbyggnad, omkr. 100 m. N om U 897. Berghällen, som är omkr. 5 m. lång och 3—4 m. bred, sluttar svagt mot N, och åt detta håll är sålunda ristningen vänd.

Bureus har icke känt till denna ristning. I *Ransakningarna* (1672) omtalas emellertid två runhällar vid Norby (se ovan U 897). Peringskiöld (1719): »Wid Norby wester om bygningen, finnas Twenne Runeritningar i fasta hälleberget inhuggne» (B 432 och L 121: »Norby»). Olov Celsius har granskat inskriften den 24 april 1725. — Dybeck (D 1:166): »Ristningen finnes å en sluttande berghäll, som ligger nordvest från Norby i gärdet och ej långt från vägen mellan byn och Flogstad.» I sin reseberättelse 1863 anmärker han: »Nära runristningen vid Norby (Runurk. 166) i ofvannämnde Bondkyrka socken äro några stensättningar, dock så skadade att de hvarken kunna eller förtjena att vårdas.»

Grå granithäll, svagt rundad. Övre delen är tämligen plan; därifrån sluttar nedre delen åt båda sidor. Ristningens höjd 1,48 m., bredd 1,51 m. Ytan är ganska slät och jämn. Runorna äro djupt huggna; ingen kan sägas vara otydlig eller tveksam. Ornamentiken är avsevärt grundare; särskilt gäller detta om den smalare ormslingan utan runor. Nedtill på h. sidan ha vissa linjer aldrig blivit utförda. Det gäller om runslingans konturer. Vidare utgår här, straxt t. v.